

RUDOLF INA MALÝ, FILOSOF NOVÉHO ČESKOSLOVENSKA.

PŘÍSPĚVEK KE KULTURNÍ POLITICE DRUHÉ REPUBLIKY

TOMÁŠ BANDŽUCH

Úvod

Katastrofa Mnichovské dohody do základů ovlivnila nejen dění na československé politické, ale i na společenské a kulturní scéně. Události podzimu roku 1938 totiž v dobovém vnímání představovaly především krach dosavadního směřování Československa a jeho přílišné orientace na „levicové“ hodnoty – ať již se mělo jednat o preferování sociální i umělecké modernity, destrukci tradičních společenských vazeb, vyzdvihování internacionálních přístupů na úkor nepřenositelné národní zkušenosti či prosazování marxistické kulturní a ekonomické politiky.

V tomto kontextu bylo přirozené, že během tzv. druhé republiky, jíž lze vymezit říjnem 1938 a březnem 1939, získaly navrch síly, které se během předchozího období prezentovaly vůči zmíněným tendencím jako antagonistické – tedy především osobnosti inklinující k nacionalismu a křesťanskému konzervatismu. Tito umělci a teoretici, kteří stáli do určité míry mimo prvorepublikový hlavní proud, předpokládali, že posílení jejich vlivu a přizpůsobení státní kulturní politiky jejich představám, nyní pomůže národ vyvést ze slepé uličky a zajistit jeho další přežití a rozvoj.

Jednou z osobností, které takto profilovaly, představoval filosof a esejista Rudolf Ina Malý (1889–1965) – rodák ze Starých Ždánic na Pardubicku, jenž se po studiích na pražské univerzitě zapojil do českého literárního života jako spolupracovník a svého druhu žák F. X. Šaldy. Počátkem dvacátých let se s ním však kvůli názorovým neshodám rozešel a začal se plně věnovat práci na ministerstvu zahraničí, kdy mimo jiné v letech 1927–1929 působil na československé ambasádě v Římě.¹ Během tohoto italského pobytu přítom Malý nejenže výrazně upevnil

---

1 Národní archiv (NA), fond Ministerstvo školství a kultury, Praha (MŠK) – osobní, kart. 129, Rudolf Malý – popis úřední dráhy

svůj katolický světonázor, ale zároveň byl okouzlen italským fašismem, jenž se právě tehdy nacházel ve své vrcholné fázi.

Tyto vlivy se následně promítly do jeho publikací z druhé poloviny třicátých let, v nichž nastínil své představy o politickém a kulturním směřování českého národa, ze kterých vycházely jeho snahy o ovlivnění druhorepublikové kulturní politiky.

Malého politická filosofie

Pro pochopení tehdejšího politického uvažování R. I. Malého je klíčové především jeho nejobsáhlejší dílo, publicistická syntéza *Kříž nad Evropou* s podtitulem *Revoluce dvacátého století*,² již sekunduje mnohem stručněji pojatá polemika s marxismem *Marx a Řím ve světle živé skutečnosti*.³ Obě tato díla pak dílčím způsobem doplňují a obohacují články otištěné v časopise *Tak*, jež Malý vydával v letech 1937–1939.

Ve všech těchto textech přitom autor prezentuje jako úhelný kámen svého světonázoru katolicitu,⁴ jež představuje jediný univerzální morální systém ve světě zaplněném partikulárními požadavky. Ostatně křesťanství podle Malého jako první filosofický systém v dějinách vycházelo z premisy lidské rovnosti – konkrétně všeobecné rovnosti před Bohem – a odmítalo veškeré „kastovní“ systémy. Vzhledem k tomu, že právě takováto rovnost, jež umožní každému rozvinout jeho potenciál, měla představovat základ opravdového demokratického řádu, přineslo křesťanství i první skutečnou demokracii.⁵

Namísto této skutečné demokracie založené na křesťanské etice však v Malého době v politice převládla „mechanická demokracie.“ Ta sice také původně vzešla z křesťanské demokracie, nicméně během osvícenectví z ní byly odstraněny všechny etické normy, čímž došlo k její redukci na pouhé formální naplňování demokratických procedur.⁶

Tato sekularizace původně křesťanských idejí našla svůj nejhlubší výraz v marxismu,⁷ jemuž se podařilo vytvořit ke křesťanství zcela opoziční morální a etickou soustavu,⁸ v níž touhu po sociálně spravedlivé a harmonicky uspořádané

2 Malý, Rudolf Ina: *Kříž nad Evropou. Revoluce dvacátého století*. Praha 1935.

3 Malý, R. I.: *Marx a Řím ve světle živé skutečnosti*. Praha 1939.

4 Je přitom poněkud zvláštní, že ač pokřtěn, byl ve svém osobním výkazu na ministerstvu zahraničí Malý veden jako „bez vyznání.“ Viz NA, MŠK – osobní, kart. 129, Rudolf Malý – výkaz osobní.

5 Malý, R. I.: *Kříž nad Evropou*, s. 71–73.

6 Tamtéž: s. 60–61; srov. Malý, R. I.: *Tak! In: Tak*, roč. 1., č. 1, s. 1.

7 Malý dokonce hovoří o „vývojové čtyřlence: osvícenství-liberalismus-marxismus-bolševismus.“ Cit dle Malý, R. I.: *Víra a politika*. In: *Tak*, roč. 1, č. 23–24, s. 380.

8 Malý, R. I.: *Marx a Řím*, s. 68.

sociální společnosti nahrazuje nemilosrdný boj spjatý s prosazováním morálky „utlačovaných tříd.“⁹

Antipodem k církevním ideálům však dle Malého není jen materialistický marxismus – byť ten představuje „zlo, které svou sveřepostí převyšuje všechna zla, která kdy byla namířena proti Církvi a křesťanské civilizaci“¹⁰ – ale i německý partikularismus. Byli to totiž právě Němci, kdo se v domnění o své nadřazenosti již od středověku snažili o dobytí, ovládnutí a unifikaci evropských národů¹¹ a kdo svou ideologii nadřadil katolickému ideálu mezinárodní demokratičnosti respektujícímu odlišnosti i těch nejmenších národních společenstev.¹² Neboť ač Němci vnějškově latinské křesťanství přejali, nezapustil mezi nimi katolicismus nikdy dostatečně hluboké kořeny.¹³ To se projevilo mimo jiné nečekanou lehkostí, s níž rakouská katolická církev přijala připojení své země k hitlerovskému Německu hlásajícímu rasový partikularismus.¹⁴

Poslední zbývající vlivná ideologie – klasický liberalismus zdůrazňující boj o zisk a moc – se pak v Malého době měla již zcela vyčerpat a ustoupila právě marxismu a nacismu, jež převzaly její teze o dominanci silnějších a výkonnějších, aplikovaly je skupiny obyvatelstva a prosazovaly je mnohem efektivnějším způsobem než liberálové.

Evropská civilizace tedy koncem třicátých let musela volit mezi katolickou demokratičností a surovým třídním či národním/rasovým bojem o nadvládu. Malý však v tomto ohledu zůstal optimistou – o tom, že zmíněná krize skončí vítězstvím katolických idejí totiž krom úspěšné činnosti vatikánské administrativy kombinující oddanost katolické ortodoxii s otevřeným přístupem k modernímu světu,¹⁵ svědčil i kolaps revoluční vlny na začátku let dvacátých a vznik italské fašistické diktatury, jejíž ideologie korporátního státu nabízela možnost, jak aplikovat skutečnou demokracii v moderních poměrech.¹⁶

Na rozdíl od německého nacionálního socialismu, s nímž sdílel pouze některé vnějškové atributy, totiž fašismus dle Malého nebyl jednoznačně zakořeněn v žádném partikularismu,¹⁷ a absentovala v něm tak ideologie výlučnosti,

---

9 Malý, R. I.: Z úvah o podstatě marxismu. In: Tak, roč. 1, č. 12, s. 206.

10 Cit. dle Malý, R. I.: Marx a Řím, s. 83.

11 Malý, R. I.: Kříž nad Evropou, s. 74.

12 Tamtéž, s. 95.

13 Srov. tamtéž, s. 141–2.

14 Malý, R. I.: Poslání Rakouska. In: Tak, roč. 2, č. 2, s. 28–29.

15 Malý, R. I.: Pius XI. a poslední encykliky. In: Tak, roč. 1, č. 9, s. 161.

16 Malý, R. I.: Kříž nad Evropou, s. 40

17 Malý, R. I.: Tak!, s. 2

vojenské i kulturní supremace, expanzionismu a snahy podrobit ostatní národy své vůli.¹⁸ Zahraniční politika fašistického režimu totiž měla vycházet z tradičních postulatů latinsko-katolické civilizace, která se nikdy nesnažila ostatním národům vnutit své politické i kulturní panství násilím a jejímž cílem bylo především udržení mocenské rovnováhy. Italský diktátor Mussolini se tak měl pokoušet především o vybudování hráze proti německému expanzionismu¹⁹ a zachování míru, který by umožnil svobodné šíření latinské kultury.²⁰ Právě zde se nicméně Malý zřetelně zpronevěřil svému universalistickému programu, neboť mu plně postačovalo, že tyto své snahy fašistická Itálie naplňuje v Evropě, a že své územní požadavky saturuje jen „v necivilisovaných územích afrických,“ přičemž ochraně malých evropských národů před německou expanzí je třeba obětovat „nekulturní svobodu“ Etiopie.²¹

Nicméně ač Malý některé stinné stránky fašismu buď neviděl, či je dokonce ospravedlňoval, rozhodně italskou diktaturu nepokládal za ideální režim. Jako pozitivní se mu totiž jevily výhradně ty prvky fašismu, jež byly kompatibilní s katolickou doktrínou.²² Ostatně na konci třicátých let (zřejmě v souvislosti s Mussoliniho participací na Mnichovské dohodě) začal italský politický systém kritizovat a dokonce označil „fašistický etatismus“ za blud.²³

Jednoznačný politický ideál pro Malého představoval koncept „kvalitativní demokracie,“ jež promýšlel po celou dobu svého veřejného působení, přičemž ve své podobě prezentované na konci třicátých let sice opravdu vykazoval jistou podobu s fašistickým politickým myšlením, nicméně skutečným základem této „kvalitativní demokracie“ byl „pevný a určitý řád mravní i duchovní jako je náboženský řád katolický“²⁴ spojený „hierarchií opravdu reálnou a opravdu demokratickou: hierarchií skutečných schopností, práce, zásluh, a nikoliv hierarchií neoprávněných výsad a bez práce nahromaděných peněz.“²⁵

Zmíněný systém tak zaručoval, že se u moci nebudou střídat politické strany, jež pod zástěrkou „obecné rovnosti“ utlačují podprezentované segmenty společnosti, ale že vládnout budou jen ti nejpovolanější zákonodárci,²⁶ kteří sice

18 Malý, R. I.: Kříž nad Evropou, s. 148–149.

19 Tamtéž, s. 40–41.

20 Tamtéž, s. 185–187.

21 Tamtéž, s. 191.

22 Malý, R. I.: Socialisti vítají TAK. In: Tak, roč. 1, č. 2, s. 51.

23 Malý, R. I.: Marx a Řím, s. 128.

24 Cit. dle Malý, R. I.: Tak!, s. 1

25 Cit. dle tamtéž.

26 Malý, R. I.: Kříž nad Evropou, s. 53.

někdy mohou jednat proti vůli lidu, ale nikdy ne proti jeho zájmu, neboť „kvalitativní demokracie“ přihlíží k všeobecně platné morálce a individuálním lidským kvalitám i potřebám, takže pomáhá nastolit blaho celého společenství a ne pouze určité jeho části.²⁷ Nemusí se tedy z hlediska formálních procedur vůbec jednat o demokracii, ale i o diktaturu,²⁸ či tradiční církevní společenství.²⁹

Konkrétní určení „národních potřeb“ je přitom především úkolem intelektuálů.³⁰ Právě ti totiž mají v rukou zachování existence národa coby společenství kultury, mravů a víry,³¹ neboť případný rozvrat těchto hodnot s sebou nese hrozbu jeho zániku.³² Proto také Malý volal po posuzování uměleckých děl nejen ve vztahu k jejich kvalitám, ale i s přihlédnutím k ideovému směřování autora, neboť jen tak bylo možné zbránit tomu, aby se mezi veřejností šířila díla s potenciálem pro národ destruktivním.³³

Při odpovědi na otázku, jak Malý ve svém díle hodnotil československou realitu a jak si představoval její další směřování, je přitom třeba si uvědomit jistou delikátnost jeho situace. Krom své publicistické činnosti byl totiž i vysokým státním úředníkem,³⁴ a tak si ve svých textech nemohl dovolit poměry v Československu příliš ostře kritizovat.

Přesto lze v jeho člancích nalézt občasnou polemiku s tehdejšími politickým systémem, který se svým důrazem na stranictví a soupeření zástupců jednotlivých tříd a stavů fakticky naplňoval kritické teze o „mechanické demokracii.“ Toto prosazování dílčích zájmů, jež se mělo z politiky přelévat i do kultury³⁵ či dokonce do

---

27 V hospodářských otázkách Malý navrhol přistoupit k takové formě státního dirigismu, jenž by sladil zájmy všech složek národa v duchu papežských encyklik. Viz Malý, R. I.: Tak!, s. 1.; srov. Malý, R. I.: Demokracie. In: Tak, roč. 1, č. 6–7, s. 135.

28 V případě italského fašismu Malý tak za znaky kvalitativní demokracie vydával i na první pohled ryze protidemokratické prvky jako omezování volební soutěže či perzekuci odpůrců režimu. To vše podle něj mělo sloužit k tomu, aby v zákonodárném sboru usedli pouze nejkvalitnější poslanci a aby bylo zamezeno působení osob, jež hodlají kvalitativní demokracii zničit. – Viz Malý, R. I.: Kříž, s. 202–212.

29 Tamtéž, s. 80.

30 Tamtéž, s. 234–5.

31 Národ dle Malého není založen jen na „biologické“ příbuznosti, ale jedná se o „historické a mravní, kulturní a náboženské dílo všech... lidí, kteří mají tutéž vlast i řeč a příbuznou krev.“ Cit dle Malý, R. I.: Národ, ne smečka. In: Tak, roč. 2, č. 1, s. 1.

32 Malý, R. I.: Kříž nad Evropou, s. 239

33 Malý, R. I.: Nenadepsaný článek. In: Tak, roč. 1, č. 2, s. 48.

34 Týden před mnichovskou dohodou byl dokonce jmenován ministerským radou. Viz NA, fond Předsednictvo ministerské rady, kart. 13, čj. 29017/38, Jan Konrád a spol.

35 Malý, R. I.: Jednota v nápravě. In: Tak, roč. 2, č. 3, s. 45–46.

tělocvičných organizací,³⁶ mělo dle Malého za důsledek oslabování pozic českého národa – zvláště, když se prakticky žádná z politických stran nestavěla kladně k požadavku budovat stát na katolických základech.³⁷

Na stranu druhou však Malý na Československu oceňoval ideový étos společný většině společnosti, který se vždy naplno projevil v době zvýšeného ohrožení národa a jenž si pokaždé vynutil utlumení stranických rozepří,³⁸ i určité zásluhy T. G. Masaryka, neboť první československý prezident k politice přistupoval „metodou skutečně realistickou, byť nikoli realistickou ve smyslu všeobšáhlem,³⁹ čímž do značné míry naplňoval tezi o nezastupitelné úloze intelektuálů při udržování a rozvoji národního společenství.

I celé Malého dílo lze ostatně chápat jako jakýsi apel na katolické intelektuály, kteří by měli zintenzivnit své působení na kulturním, školském i politickém poli, a posunout cítění českého národa směrem ke katolicitě, latinské civilizaci a kvalitativní demokracii.⁴⁰ Jednalo se přitom o úkol o to významnější, že právě ve druhé polovině třicátých let měl český národ stát na osudové křižovatce. Celé jeho dějiny totiž determinoval boj mezi zastánci směrů odvolávajících se na románský a germánský kulturní okruh a nyní, po získání samostatnosti, přišel čas definitivně rozhodnout, se kterým z nich má spojit svůj osud.⁴¹ O tom, kde stál v tomto sporu sám Malý, nemohlo být sebemenších pochyb – ve svých knihách a člancích opakovaně zdůrazňoval, že dějinným posláním českého národa je přimknout se k románskému světu a přijmout latinskou civilizaci v „soutěženství na život a na smrt.“⁴² Československo, orientované na Itálii a „tradiční Francii,“ se tak mělo stát nejsevernější výspou románského světa a jeho baštou „*proti germánské moci a kultuře*.“⁴³

Samo ideové směřování ČSR nastínil v několika větách manifestu revue Tak: „Nacionalismus rozhodně ano. Ale nikoliv liberalizmus a nikoliv hejhusitství. Marxizmus rozhodně ne. Protože katolictví. Ale co nejspravedlivější solidarizmus a sociální reformy. A tak tedy: ani napravo, ani nalevo – vpřed!“⁴⁴

36 Malý, R. I.: Ve zdravém těle zdravý duch. In: Tak, roč. 2, č. 6–7, s. 111.

37 Malý, R. I.: Víra a politika. In: Tak, roč. 1, č. 23–24, s. 379.

38 Malý, R. I.: Jednota v nápravě, s. 45.

39 Cit. dle: Malý, R. I., Zemřel náš první prezident, In: Tak, roč. 1, č. 17–18, s. 274.

40 Malý, R. I.: Marx a Řím, s. 130.

41 Malý, R. I.: Marx a Řím, s. 119.

42 Malý, R. I.: Kříž nad Evropou, s. 245.

43 Cit. dle: Malý, R. I.: Tak!, s. 2.

44 Cit dle: tamtéž, s. 3.

Působení za druhé republiky

Ačkoliv politická filosofie R. I. Malého, v níž se mísily prvky katolictví, vypjatého antikomunismu, nacionalismu a církevní naukou ovlivněného korporativismu, mohla představovat ideální platformu pro budování druhorepublikové státní ideologie, již brzy se ukázalo, že soužití s úřady pomnichovské republiky pro něj nebude zdaleka bezproblémové.

Představitelé nového režimu sice již měli jasno v tom, že bude třeba zvýšit míru politické represe vůči silám nereflektujícím novou česko-slovenskou politickou identitu, nicméně na druhou stranu tehdy nebylo zřejmé, kam přesně hodlají ideologicky směřovat. Vznikla tak značně nepřehledná situace, kdy nebylo zřejmé, které názory je možné volně šířit a jaké budou z veřejného prostoru vyloučeny.

Do této pasti se dostal i Malého *Tak*. Již v jeho prvním pomnichovském čísle z 5. listopadu 1938 se totiž na jeho stránkách objevil jev, jež v něm byl do té doby zcela neznámý⁴⁵ – cenzurovaný článek.⁴⁶

Určitou ideovou nekompatibilitu *Taku* s politickou realitou zvolna se konstituující druhé republiky, přitom nejlépe ilustruje hned další číslo z 10. prosince 1938, kde neprošla cenzurním řízením ve svém plném znění téměř polovina článků včetně úvodníku. V něm R. I. Malý kritizoval nový režim, odkud sice zmizely některé prvky mechanické demokracie jako kupříkladu haštěřivost politických stran, ale z nějž se stále nepodařilo odstranit soupeření politických individualit, jež zhoršovalo vyhlídky národa na přežití. Malý zde otevřeně prohlašoval, že by do vedení státu měli nastoupit: „nikoliv noví, ale **lepší** lidé... Neboť jinak by snadno se mohlo stát, že... z mnoha významných míst na nás bude důstojně hledět místo nul známých nová řada nul neznámých.“⁴⁷

Nicméně právě prosinec 1938 lze pokládat za období, kdy začalo Malého sblížování s druhorepublikovou politickou garniturou, která začala brát *Tak* na milost, takže se cenzurovaná místa v jeho dalších číslech objevovala stále méně.

Tato proměna zřejmě souvisela s jistou změnou Malého přístupu, kdy se stále více prezentoval jako osoba usilující o nové usměrnění české kultury. Počátek této proměny lze vystupovat do listopadu 1938, kdy se Malý stal jedním z hybatelů snah o vytvoření Národní kulturní rady (NKR) – svazu zastřešujícího české národně orientované umělce.⁴⁸

Jednání o zřízení tohoto orgánu vyvrcholila dne 18. listopadu 1938, kdy došlo k volbě jeho vedení. V něm sice posty nevyšších představitelů – členů tak zvaného

---

45 Upozornění. In: *Tak*, roč. 2, č. 16, s. 248.

46 Vacková, Růžena: Na tři cicera. In: *Tak*, roč. 2, č. 12–13, s. 201–203.

47 Cit. dle Malý, R. I.: Caveant consules! In: *Tak*, roč. 2, č. 14–15, s. 207.

48 Pavlíček Tomáš: Spisovatelské instituce v období krize demokracie. In: *Soudobé dějiny* 17, č. 4, 2010, s. 600.

„třídního presidia“ – případly Jaroslavu Durychovi a Rudolfu Medkovi, ale sám Malý měl rovněž disponovat nemalým vlivem. O tom svědčí jeho zvolení do postu předsedy filosofické sekce NKR,⁴⁹ i fakt, že programové prohlášení zmíněného svazu přinesl právě jeho *Tak*,⁵⁰ přičemž v dikci tohoto dokumentu lze zcela jednoznačně rozeznat Malého vliv.

Zmíněné provolání kupříkladu požadovalo odvržení tezí o osvíceneckém původu moderní české kultury a hlásilo se „k latinské jednotě křesťanské a k jejímu mravnímu řádu“⁵¹ a hodnotám reprezentovaným pojmy jako „vlast, země, národ, Bůh.“⁵² Zároveň volalo po očistě české kultury a jejímu podřízení státnímu dohledu tak, aby z ní mohla být vymýcena „rozkladnost, mravní otrlost, nízkost, zbabělost,“⁵³ kdy by kulturní produkce v oblasti literatury či hudby byla omezena, takže by došlo ke ztížení či naprostému znemožnění zveřejňování uměleckých děl neodpovídajících ideologií NKR.⁵⁴

Skutečnost, že uvedené provolání vyšlo až v *Taku* z 20. prosince – tedy více než měsíc po ustanovení NKR –, však naznačuje, že se tyto dalekosáhlé plány byly v příkrém rozporu s realitou, kdy akceschopnost celého svazu ochromovaly intenzivní osobní spory mezi jednotlivými signatáři.⁵⁵ V tomto kontextu je více než vypovídající, že po Novém roce 1939 již o NKR tisk (včetně samotného *Taku*) nepřinesl prakticky žádné nové informace.⁵⁶ Limitů působení této instituce si byl dobře vědom i sám Malý, jemuž nejspíš začínalo být zřejmé, že takovýto orgán musí být pro příště budována v souladu s vládními místy.

Jak tedy již bylo naznačeno výše, začal se právě v prosinci 1938 Malý sbližovat s oficiálními představiteli druhorepublikového režimu – konkrétně s Jindřichem Žilkou, jenž byl dříve poslancem a generálním tajemníkem agrární Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu a který byl poté, co na podzim 1938 došlo ke sjednocování politických subjektů, potvrzen i jako generální tajemník nové vládní Strany národní jednoty (SNJ).⁵⁷

49 Kromě ní se NKR dělila ještě na sekce kulturně politickou, beletristickou, divadelní, hudební a výtvarnickou.

50 O Novou národní kulturu. In: *Tak*, roč. 2, č. 16, s. 233.

51 Cit. dle: tamtéž.

52 Cit. dle: tamtéž.

53 Cit. dle: tamtéž.

54 Tamtéž, s. 233–236.

55 K některým z těchto sporů viz Pavlíček, T. Spisovatelské instituce, s. 601–602.

56 Jednou z mála výjimek byla stručná zmínka o tom, že se divadelní sekce NKR zasadí proti ukončování pracovních smluv divadelních umělkyní v souvislosti s pokusy řešit nedostatek pracovních míst propouštěním vdaných žen ze zaměstnání. Viz Vdané umělkyně a zákon. In: Venkov, roč. 37, č. 12, 14. ledna 1939, s. 7.

57 Blíže k postavě Jindřicha Žilky viz Kotyk, Jiří: Ing. Jindřich Žilka (1886–1942), teoretik agrarismu

Spolupráce Malého a Žilky byla o to snazší, že se dlouhodobě – a vlastně náhodou – znali. Statek ve Starých Ždánicích, z nějž Malý pocházel a který byl tehdy v držení jeho staršího bratra, totiž přes ulici sousedil s Žilkovou venkovskou vilou, přičemž o kontaktech mezi oběma muži svědčí i filmové záznamy pořízené Malého rodinou.⁵⁸

V tomtéž čísle *Taku*, jež přineslo program NKR, tak Malý demonstroval své sblížení s Žilkou tím, že zde zveřejnil svou recenzi⁵⁹ na jeho brožuru *Švehlovou cestou k lepší budoucnosti*,⁶⁰ která vycházela z článků otištěných v agrárnickém tisku v létě 1938. O významu článku svědčí nejen fakt, že se jedná o jedinou recenzi, jíž Malý na stránkách *Taku* publikoval, ale také jeho značně devótní tón, kdy podle Malého „republikánská strana měla ve svém programu, jak jej vyznačil Žilka, tolik správných a jadrně dynamických zásad, že jejich soubor...může a měl by se státi přirozeným základem programu pro novou stranu Národní jednoty“⁶¹ a kdy by bylo třeba „mnoho citovat, abychom vyčerpali bohatý obsah malé knížky.“⁶² Ve skutečnosti přitom Žilkův nedlouhý text představoval pouze nepřilíš originální oslavu venkovského obyvatelstva, které je díky respektování „zákona půdy“ základem stability každého národního společenství. Jistá křečovitost Malého snah o ocenění této publikace vynikne o to více, uvědomíme-li si, že sám takovouto fetišizaci „zákona půdy“ ještě nedávno kritizoval,⁶³ když prohlašoval, že „z katolického hlediska... naprosto není rozdílu... dosazuje-li se na místo Boží: člověk a třída, práce, užitek... anebo národ, půda, země, humanita!“⁶⁴

Nyní jako by mu jen mlhavá teze o souladu „zákona půdy“ s náboženskými maximami stačila, aby o Žilkových slovech prohlásil, že se „*dokonale doplňují*“⁶⁵ s programem NKR.

---

a bojovník proti totalitám. In: Zprávy Klubu přátel Pardubicka, roč. 48, č. 3–4, 2013, s. 88–96; ohledně jeho pozice v agrární straně viz Chabruský, Miloš: Agrární strana v parlamentních volbách v Pardubickém volebním kraji v roce 1935. In: Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami. Uherské Hradiště 2008, s. 173–180.

58 Viz filmový záznam ze soukromého archivu Malého vnučky Ivany Janečkové.

59 Malý, R. I.: Švehlovou cestou k lepší budoucnosti. In: *Tak*, roč. 2, č. 16, s. 236–237.

60 Žilka, Jindřich, Švehlovou cestou k lepší budoucnosti. Zákon půdy – naše snahy a cíle. Praha 1938.

61 Cit. dle: Malý, R. I.: Švehlovou cestou, s. 237.

62 Cit. dle: tamtéž.

63 Ostatně nebyl to jediný moment, kdy se Malého prvorepublikové texty rozcházel s druhorepublikovou politickou praxí. Kupříkladu se Malý rezervovaně stavěl i ke snaze některých stran zkoncentrovat politický život a získat tak vedoucí místo na politické scéně. Podle Malého bylo totiž třeba, aby takováto strana byla připravena přinést ty nejvyšší oběti a ustoupit ze svých stranických preferencí – o čemž se v případě českých stranických sekretariátů dalo upřímně pochybovat. Viz Malý, R. I.: *Jednota v nápravě*, s. 46.

64 Malý, R. I.: *Víra a politika*, s. 381.

65 Tamtéž.

Právě zmíněná poznámka dále potvrzuje domněnku, že to byl právě Žilka, s jehož pomocí hodlal Malý pokračovat ve svých snahách o vybudování instituce s rozhodujícím vlivem na českou kulturu. Je přitom možné, že si od autority stranického sekretariátu SNJ sliboval utlumení osobních sporů, kvůli nimž se „zdola vzniklá“ NKR krátce po svém vzniku stala prakticky neakceschopnou.

Na veřejnosti brzy začaly kolovat zvěsti o údajných plánech na zřízení „Státní kulturní rady“, přičemž jak již název tohoto orgánu napovídá, měla tato instituce nějakým způsobem souviset s Malého NKR. Tyto informace dokonce pronikly i na stránky denního tisku, takže je noviny *Venkov*, které dříve byly hlavní tiskovou tribunou agrární strany a nyní tuto roli převzaly i v rámci SNJ, dokonce dne 26. ledna 1939 musely oficiálně dementovat.⁶⁶

Záhy se nicméně ukázalo, že tyto zvěsti nebyly zcela neopodstatněné. Již 9. února totiž *Venkov* informoval o vytvoření nové Kulturní rady, která však neměla být budována jako součást státních struktur – čili v tomto ohledu bylo dementi z 26. ledna pravdivé –, ale měla být podřízena přímo SNJ jakožto vedoucímu uskupení v českém politickém životě.⁶⁷ Tato skutečnost však vliv Kulturní rady nijak neomezovala, neboť zmíněné uskupení mělo z pozice orgánu vládnoucí strany „spolupracovati s centrálním úřadem státní školské a osvětové správy, jakož i se všemi oficiálními i polooficiálními institucemi vědeckými, uměleckými, kulturními i školskými,“⁶⁸ přičemž se mělo podílet na „kulturní a školské politice vlády.“⁶⁹

Nová kulturní rada navíc disponovala mnohem širší agendou nežli svého času NKR, neboť do její gesce spadala nejen kultura, ale i školství, muzejnictví, kulturní diplomacie a o tom, že její tvůrci mysleli skutečně rozmáchně, svědčí skutečnost, že jedna z jejích sekcí měla kontrolovat „rozhlas a televizi“ – ač pravidelné televizní vysílání bylo tou dobou hudbou daleké budoucnosti. Provládní listy jí přitom dávaly značný prostor, kdy o její činnosti informovaly prakticky každodenně.

Předsedou Kulturní rady SNJ byl zvolen někdejší lidovecký poslanec Bohumil Stašek a Malý byl jmenován jedním z jejích sedmi místopředsedů.⁷⁰ Vzhledem k tomu, že zásadní podíl na vybudování této organizace měl právě Jindřich Žilka, který mimo jiné na její ustanovující schůzi pořádané 24. února 1938 zastupoval vedení SNJ,⁷¹ je pravděpodobné, že Malý za toto své jmenování vděčil právě svým vazbám na generálního tajemníka.

66 Cit. dle Státní kulturní rada? In: *Venkov*, roč. 34, č. 22, 26. 1. 1939, s. 7.

67 Generální sekretariát a tisková komise. In: *Venkov*, roč. 34, č. 34, 9. 2. 1939, s. 4.

68 Cit. dle: Kulturní rada strany Národní jednoty. In: *Venkov*, roč. 34, č. 49, 26. 2. 1939, s. 5.

69 Cit. dle: Předsednictvo Kulturní rady strany Národní jednoty. In: *Venkov*, roč. 34, č. 54, 5. 3. 1939, s. 5.

70 Kulturní rady strany Národní jednoty. In: *Venkov*, roč. 34, č. 49, 26. 2. 1939, s. 5.

71 Tamtéž.

O propojení Malého a jeho okruhu s Kulturní radou SNJ svědčí i fakt, že program literární sekce NKR, jenž původně vyšel před Vánoce v *Taku*, přetiskl v polovině února bez jakéhokoliv doplňujícího komentáře právě *Venkov*.⁷²

Vzhledem k tomu, že první velká akce, jíž Kulturní rady SNJ měla zahájit svou činnost, se konala až dne 7. března 1939⁷³ – tedy v době, kdy druhé republice zbýval jen týden života – nelze určit, jaký by nakonec měla tato instituce na českou kulturu vliv a do jaké míry by v ní převládl duch poplatný Malého idejím.

Obsazení zbytku českých zemí 15. března 1939 totiž přineslo Malého konceptem naprostý krach. Jeho protiněmecké resentimenty a propojení s provorepublikovým ministerstvem zahraničí byly příliš známy na to, aby v české kultuře mohl hrát úlohu, po níž toužil. Jeho *Tak* přestal bezprostředně po okupaci vycházet a prakticky ustala i Malého publicistická činnost.

Sama Kulturní rada SNJ byla po okupaci personálně obměněna, strukturálně přebudována a přičleněna k Národnímu souručenství (NS) jakožto jediné povolené politické organizaci. Svůj post místopředsedy si v ní sice Malý zachoval, nicméně protože výrazně narostl celkový počet funkcionářů, jeho bezprostřední vliv spíše poklesl.⁷⁴

Na druhou stranu však nelze říci, že by alespoň v prvních měsících po okupaci Malého vliv byl zcela marginální. Základní programové teze Kulturní rady NS totiž stále ještě obsahovaly celou řadu styčných bodů s provoláním NKR z prosince 1938⁷⁵ a sám Malý po zrušení ministerstva zahraničí přešel na Ministerstvo školství a národní osvěty, odkud mohl českou kulturu ovlivňovat mnohem snáze než ze svého předchozího působiště.⁷⁶

Jeho působení v Kulturní radě se nicméně omezilo výhradně na její literární sekci, kde se angažoval kupříkladu ve snahách o zachování státních i zemských cen za literaturu, vytvoření fondu na podporu literárních pracovníků, ve vyhlášení „měsíce české knihy“ a v boji proti „literárnímu braku.“⁷⁷

I tyto aktivity však byl nucen ukončit po změnách, jež přinesl podzim roku 1941 a začátek roku následujícího. Po zatčení protektorátního ministerského předsedy Aloise Eliáše, jenž spolupracoval s odbojem, došlo k jmenování nové vlády,

---

72 Literární sekce Národní kulturní rady o svém poslání. In: *Venkov*, roč. 34, č. 39, 15. 2. 1939, s. 7.

73 Dnes velká porada funkcionářů kulturní rady Národní jednoty. In: *Venkov*, roč. 34, č. 56, 7. 3. 1939, s. 4.

74 Kulturní rada, vrcholné ústředí pro kulturní a školskou práci. In: *Venkov*, roč. 34, č. 153, 2. 7. 1939, s. 6.

75 Pavlíček, T.: *Spisovatelské instituce*, s. 611.

76 NA, MŠK – osobní, kart. 129, Rudolf Malý – výkaz osobní.

77 Kulturní rada ve prospěch dobré české knihy. In: *Venkov*, roč. 34, č. 210, 8. 9. 1939, s. 6; Předsednictvo kulturní rady. In: *Venkov*, roč. 35, č. 125, 31. 5. 1940, s. 6

v níž na post ministra školství usedl zastánce nejužší spolupráce s Německem a převýchovy českého národa Emanuel Moravec. Za těchto poměrů nebylo pro R. I. Malého, kompromitovaného nacionalistickými protiněmeckými postoji na zmíněném ministerstvu místo.

Dva dny po Moravcově nástupu do úřadu tak Malý odešel na zdravotní dovolenou a následně na vlastní žádost do výslužby.⁷⁸ Zbytek války strávil v jakémsi vnitřním exilu ve své břevnovské vile.

Vzhledem ke své roli za druhé republiky se nicméně k publicistické tvorbě nemohl vrátit ani po osvobození Československa, kdy v kultuře převládalo jednoznačně levicové ovzduší a definitivní tečku za jeho ambicemi pak přinesl komunistický převrat v únoru 1948.

Zbytek života tak dožil na Břevnově jako soukromník.

---

78 NA, MŠK – osobní, kart. 129, Rudolf Malý – výkaz osobní.

Rudolf Ina Malý, a Philosopher of New Czechoslovakia – a contribution to the cultural politics of the Second Czechoslovak Republic

The article is dedicated to the Czechoslovak Catholic philosopher and essayist Rudolf Ina Malý. It emphasises the basic aspects of his political philosophy that opposed the ideological trends that prevailed in the First Czechoslovak Republic and Malý hoped it would be applied in the period after the Munich Agreement, the so-called Second Czechoslovak Republic. The article thus also deals with Malý's attempts to approach the Second Republic's political establishment and his efforts to influence and then change Czecho-Slovak cultural politics.

R. I. Malý v pracovně

Obálka knihy R. I. Malého: Světlo v tmách